Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

Ю. Б. МЕЛЬНИК

ОСНОВИ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу для студентів вищих навчальних закладів

Харків – 2011

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

Ю. Б. Мельник

Основи психотехнологій

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу для студентів вищих навчальних закладів

Харків – 2011

УДК 159.98(073)
ББК 88.492р30-2
М 48

Затверджено
редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 2 від 02.02.2011 р.)

Автор – укладач
Мельник Ю. Б. - кандидат педагогічних наук,
психолог вищої кваліфікаційної категорії,
„Практичний психолог – методист”,
доцент кафедри психології Харківського
національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Рецензенти:
Микитюк С. О. - кандидат психологічних наук,
докторант, доцент кафедри психології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Проскурняк О. І. - кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Харківської державної академії культури

Мельник Ю. Б.
Основи психотехнологій : прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студ.
М 48 вищих навч. закладів / Ю. Б. Мельник. – 3-е вид. (перероб. і доп.). – Х. : ХНПУ, 2011. – 64 с.

У третьому виданні (попередні вийшли в 2002, 2007 рр.) висвітлено зміст і особливості впровадження навчальної дисципліни “Основи психотехнологій” у вищих навчальних закладах. Цей курс, як елемент підготовки студентів педагогічного фаху, дозволяє посилити предметну та загальну компетентність студентів, виступає важливою умовою формування психологічної культури та майбутнього професіоналізму; розкриває сутність провідних психологічних підходів, знайомить студентів з теоретичними напрацюваннями вчених психологів, а також дозволяє оволодіти методами психотехнологій.

Для студентів вищих навчальних закладів та викладачів, слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

ББК 88.492р30-2
УДК 159.98(073)

Видано за рахунок автора

© Мельник Ю.Б., 2011
© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2011

ОСНОВИ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

ЗМІСТ

1 Опис предмета навчальної дисципліни.....4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....4
3. Вимоги до знань, умінь та навичок.....5
4. Зміст і структура навчальної дисципліни.....6
5. Розподіл навчального часу. Тематичний план навчальної дисципліни.....7
6. Зміст навчальної дисципліни.....8
7. Розподіл балів, шкала оцінювання.....17
8. Контрольні заходи, передбачені навчальною дисципліною.....18
8.1. Тематика питань контрольних робіт (модуль 1).....18
8.2. Тематика доповідей та співбесід (модуль 2).....19
8.3. Тематика рефератів.....25
8.4. Тестові та екзаменаційні питання.....26
9. Інформаційно-методичне забезпечення. Список літератури.....30
10. Організаційно-методичні вказівки.....56
11. Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни.....58
12. Критерії оцінок. Оцінювання навчальної діяльності студентів.....59
13. Тезаурус.....63

І. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Об'єкт: теоретико-методологічні засади психологічної галузі.

Предмет: технології психологічної діяльності.

Таблиця 1.

Опис навчальної дисципліни „Основи психотехнологій"

Назва дисципліни, змістовна характеристика	Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Назва дисципліни: „Основи психотехнологій"	Шифр та назва напряму: 0101 „Педагогічна освіта"	Спеціалізації
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2	Назва спеціальності: Практична психологія	Рік підготовки: 5
Залікових кредитів: 1	Соціальна педагогіка	Семестр: 2
Змістових модулів: 2	Дошкільне виховання	Лекції: 10
Кількість годин: 72	Початкове навчання та ін.	Практичні: 30
Тижневих годин: 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр, магістр	Індивідуальна робота: 16
		Самостійна робота: 8
		Консультація: 2
		Вид контролю: екзамен 6

ІІ. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни "Основи психотехнологій" (далі „ОП") є психологічна освіта, посилення фахової підготовки та формування психологічної культури студентів ВНЗ. Створення в системі навчання умов для формування умінь і навичок по оволодінню змістовно-структурними і організаційно-методичними основами психотехнологій, що відповідають сучасним вимогам і міжнародним стандартам, враховують інтереси та індивідуальні особливості студентів.

Заняття з „ОП" забезпечать реалізацію таких завдань:

1. Ознайомлять студентів з сутністю провідних психологічних підходів:

- теоретичними та практичними напрацюваннями вчених психологів і педагогів;
- напрямами, формами, техніками та методами психотехнологій.

2. Допоможуть студентам оволодіти знаннями, вміннями та елементарними практичними навичками з основ психотехнологій, творче їх застосувати.

3. Навчать використанню методів й прийомів психотехнік на практиці, враховуючи специфіку стейкхолдерів і особисті якості та вміння ведучого.

4. Забезпечать підвищення психолого-педагогічної підготовки майбутнього психолога, педагога, вихователя.

5. Сприятимуть психологічній освіті, доповнню, узагальнню та систематизації знань психологічного спрямування, здобутих у інших освітніх галузях.

ІІІ. ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- історичний розвиток психологічних напрямів (за темами);
- визначення основних понять і термінів, які передбачені темами;
- характеристику основних положень та/або принципів (психологічних теорій);
- модель (структуру) особистості людини, що передбачено окремими темами;
- основні технології, техніки, методи, що передбачені темами;
- основні праці вітчизняних та зарубіжних психологів з тем дисципліни.

Уміти:

- застосовувати теоретичні знання з основ психотехнологій на практиці;
- використовувати техніки та методики, що спрямовані на вивчення особистості;
- користуватися психологічними техніками і методиками, що сприятимуть розвиткові дитини та формуванню її особистості;
- застосовувати прийоми психолого-педагогічної корекції при порушеннях нормального розвитку особистості дитини;
- створювати соціально-психологічні умови для формування колективу;
- проводити психологічні тренінги.

Набути навички:

- вибору форм, методів та технік психологічної роботи;
- реалізації засобів створення сприятливих психологічних умов розвитку особистості;
- організації та керівництва психолого-педагогічною діяльністю суб’єктів освітнього процесу;
- проведення діагностичної, розвиваючою та корекційної роботи зі школярами.

IV. ЗМІСТ І СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

„ОП” складається з 1 залікового кредиту та 2 змістових модулів, які містять 22 теми, пов’язаних між собою та спрямованих на досягнення мети дисципліни.

1 модуль містить 6 тем: 1-5 (лекції), знайомлять студентів з основними положення роботи психолога та педагогічного працівника в освітньому закладі щодо можливості використання психотехнологій; 6 тема (практичне заняття) спрямована на розвиток професійної педагогічної самосвідомості студентів.

2 модуль містить 16 тем: 7-21 (семінарсько-практичні заняття), знайомлять студентів з підходами та сучасними теоріями психології, технологіями психологічної роботи, а також конкретними техніками і методами психотехнологій; 22 тема (семінар) висвітлює питання використання сучасних технічних засобів.

Для більш поглибленого засвоєння навчального матеріалу заняття розподілені на лекції, семінари, практичні та семінарсько-практичні заняття, крім того обов’язковою є індивідуальна робота. Також для студентів передбачено додаткові години для самостійного вивчення тем з написанням за ними рефератів. До кожної теми складено список літератури з обов’язкового читання і додаткової літератури, що рекомендується. До семінарсько-практичних занять надається роздатковий матеріал, перелік і опис технік, практичних вправ. Програма має перелік тем рефератів, програмних питань, завдань для самостійної роботи студента. Відповіді на програмні питання та надана письмова робота (реферат за обраною темою) визначають рівень сформованості компетенції студента з “ОП”, який оцінюється відповідно до таких рівнів: відмінно (A), добре (BC), задовільно (DE), незадовільно з можливістю повторного складання (FX), незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу (F). Підсумковий контроль засвоєння знань може здійснюватися в формі екзамену або тесту. Передбачено рубіжні етапи контролю знань у формі усного опитування, перевірки конспектів, якості підготовки до семінарських та практичних занять, самостійної роботи студентів, контрольної роботи.

Оцінки мають виставлятися тільки на підставі набраних балів.

V. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

Таблиця 2.

Розподіл навчального часу за семестрами і видами занять (магістр)

семестр	всього годин	розподіл навчального часу за видами занять						
		лекції	практичні, семінарські	модульний контроль	індив. робота	самостійна робота	консульт.	форма контролю екзамен
2	64	10	30	+	16	-	2	6
Разом	72	10	30	+	16	8	2	6

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 3.

Заліковий кредит 1

№ з/п	Назва розділів і тем	кількість годин						
		лекції	семінар. практичні	модульний контроль	інд. роб.	сам. роб.	консулат.	форма контр.
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади психотехнологій								
1.	Введення в основи психотехнологій.	2	-	+	-	-	-	опер.
2.	Основні напрями розвитку психології.	2	-	+	-	-	-	опер.
3.	Методи і методики психології.	2	-	+	-	-	-	опер.
4.	Індивідуальні та групові форми психологічної роботи.	2	-	+	-	-	-	опер.
5.	Основні стадії розвитку тренінгових груп, характеристика особистості групового тренера (психолога) та стилі керівництва групою.	2	-	+	-	-	-	опер.
6.	Розвиток особистості і професійної (педагогічної) самосвідомості.	-	2	+	-	-	-	контр.
Змістовий модуль 2. Основні психотехнології								
7.	Технологія арттерапії.	-	1	+	1	-	-	опер.
8.	Тілесно-орієнтовані технології.	-	1	+	1	1	-	період.
9.	Технології гіпнозу.	-	1	+	1	-	-	опер.
10.	Технології нейролінгвістичного програмування.	-	2	+	1	1	-	період.
11.	Технологія психодрами.	-	2	+	1	-	-	опер.
12.	Гештальт-технологія.	-	2	+	1	1	-	період.
13.	Психоаналітична технологія.	-	2	+	1	-	-	опер.
14.	Аналітична психотехнологія.	-	2	+	1	1	-	період.
15.	Індивідуальна психотехнологія.	-	2	+	1	-	-	опер.
16.	Гуманістична психотехнологія.	-	2	+	1	1	-	період.
17.	Технологія трансактного аналізу.	-	2	+	1	-	-	опер.
18.	Технологія психосинтезу.	-	2	+	1	1	-	період.
19.	Когнітивна технологія.	-	2	+	1	-	-	опер.
20.	Медитативні психотехніки.	-	2	+	1	1	-	період.
21.	Системна сімейна психотехнологія.	-	2	+	1	-	-	опер.
22	Сучасні технічні засоби та їх використання в психотехнологіях.	-	1	+	1	1	-	опер.
	Контрольна перевірка (тест/екзамен).	-	-	-	-	-	2	підсумк
	Разом: 72 години.	10	30		16	8	2	6

Ю. Б. МЕЛЬНИК

XI. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теоретичним підґрунтям „ОП” є науки: психологія, педагогіка, філософія, історія та інші наукові галузі, що розглядають проблеми людини та її буття.

“ОП” являє собою систему наукових знань, умінь і практичних навичок, якими необхідно оволодіти студенту, як важливою умовою для формування його психологічної культури та майбутнього професіоналізму. На рис. 1 надано графічне зображення структурно-логічної схеми вивчення цієї навчальної дисципліни.

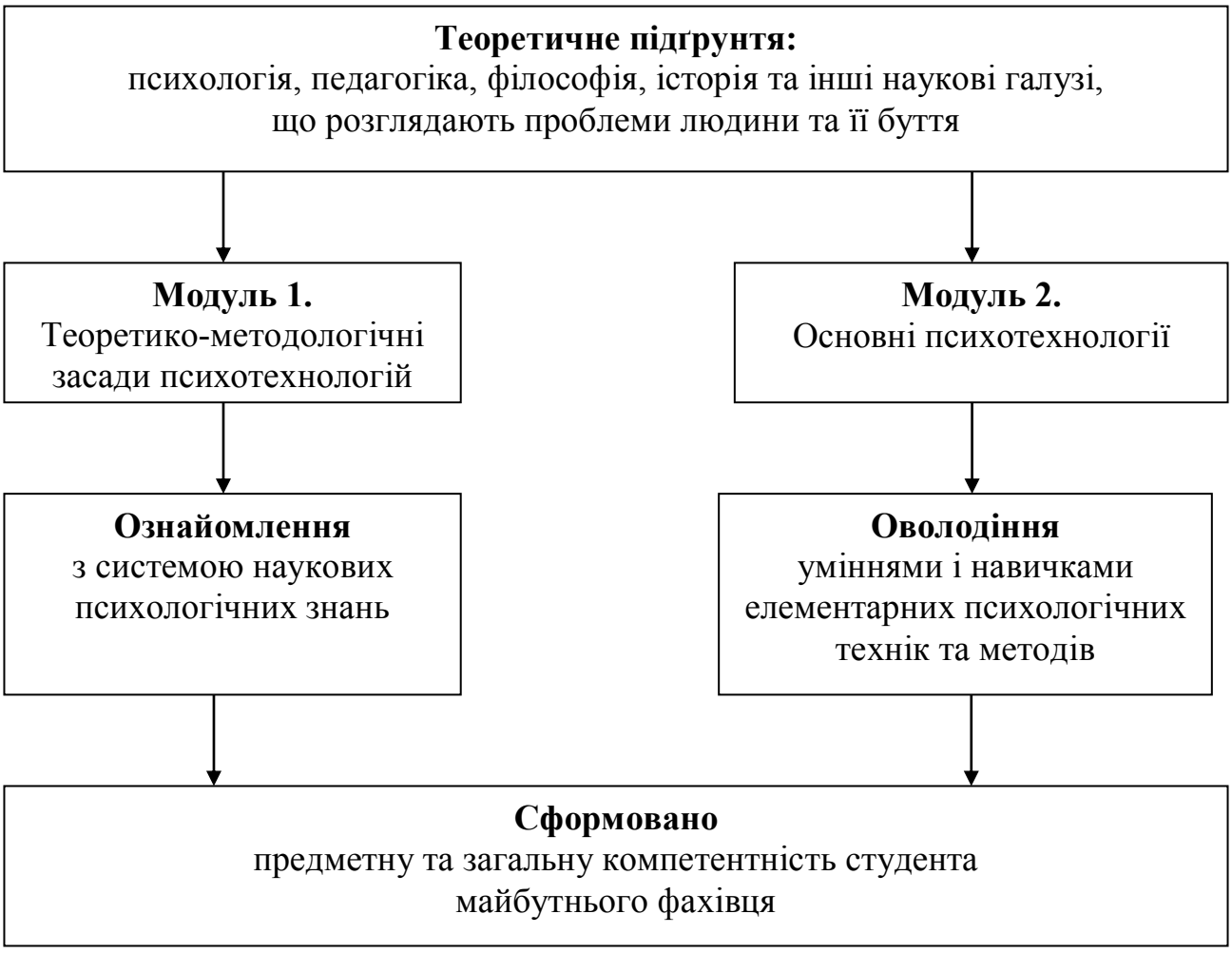

Рис. 1. Структурно-логічна схема

вивчення навчальної дисципліни „Основи психотехнологій”

XII. КРИТЕРІЇ ОЦІНОК. ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Критеріями засвоєння студентом програмного матеріалу з "ОП" є сформованість його: загальної компетентності, що виражається в розвитку основних сфер особистості; та предметної компетентності, що складається зі знань та вмінь здійснювати спеціальну діяльність на основі засвоєної інформації. В програмі наведені вимоги до знань та вмінь, якими повинен оволодіти студент з цієї навчальної дисципліни. Сумарний рівень показників дозволяє встановити рівень сформованості компетенції студента з спецкурсу, який оцінюється відповідно до 7 рівнів, які визначено в системі ECTS: відмінно (A), дуже добре (B), добре (C), задовільно (D), достатньо (E), незадовільно з можливістю повторного складання (FX), незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу (F). Критерії оцінки в системі ECTS наведені в таблиці 6. Оцінки системи ECTS від «A» до «E» присвоюються за умови здачі екзамену (заліку), а оцінки від «FX» до «F» присвоюються у випадку його нездачі; відмінність між «FX» та «F» сприятиме визначенню майбутнього навчального плану для деяких не дуже успішних студентів.

Таблиця 6.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у відсотках оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Відсотки підсумкової оцінки	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
90-100	"5" Відмінно	A	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок.
82–89	"4" Добре	B	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
75–81		C	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вірно з певною кількістю суттєвих помилок.
67–74	"3" Задовільно	D	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків.
60–66		E	Кредит зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.

Продовж. табл. 6.

35–59	"2" Незадовільно	FX	Кредит не зараховано. Студенту надається можливість скласти оговорені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
1–34	"1" Незадовільно	F	Кредит не зараховано. Студент повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни (модуля).

Примітка. Система ECTS заснована на оцінюванні всіх видів роботи студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі. ECTS базується на тому принципі, що студент стаціонару за навчальний рік повинен отримати 60 кредитів. Кредити у даній системі можна отримати лише при успішному виконанні роботи, передбаченої навчальним планом. Робоче навантаження студента у системі ECTS складається із відвідування лекцій, семінарів, самостійних та індивідуальних занять, підготовки власних проектів, складання екзаменів тощо.

Наведемо розроблений детальний **опис характеристик рівнів оцінювання роботи студента за шкалою університету в системі ECTS.**

Оцінка А (90-100 балів) виставляється, якщо студент виявляє всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявляє творчі здібності в розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв’язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності, виконує необхідну кількість самостійних завдань, приймає активну участь у дискусіях під час практичних занять, логічно й аргументовано відповідає на запитання при співбесіді, виконує заплановану індивідуальну роботу, займається науковою роботою згідно вимог до робіт подібного ґатунку.

Оцінка В (82-89 балів) виставляється якщо, студент виявляє систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни вище середнього рівня; здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; уміє

аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності; виконує заплановану індивідуальну роботу та ІНДЗ спираючись на отримані знання.

Оцінка С (74-81 балів) виставляється якщо студент виявляє загалом добрі знання основних положень навчального матеріалу дисципліни при виконанні передбачених програмою завдань, але припускає низку помітних неточностей, засвоює основну літературу, рекомендовану програмою; показує систематичний характер знань з дисципліни; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; здатний до самостійного використання та поповнення надбаних знань у процесі подальшої навчальної роботи та професійної діяльності; виконує частину самостійних завдань, не достатньо активно приймає участь у дискусіях; не завжди може аргументувати відповіді під час співбесіди, виконує заплановану індивідуальну роботу спираючись на інструкції викладача.

Оцінка D (64-73 бали) виставляється якщо, студент виявляє знання навчального матеріалу дисципліни в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; справляється з виконанням завдань, передбачених програмою; знайомиться з основною літературою, рекомендованою програмою; припускає значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання при співбесідах та при виконанні самостійних завдань, принципові з яких може усунути самостійно. Відповіді його правильні, але недостатньо осмислені, за допомогою викладача здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки; вміє застосовувати знання при виконанні індивідуальної роботи за зразком та допомогою викладача.

Оцінка Е (60-63 балів) виставляється якщо, студент виявляє знання основного навчального матеріалу дисципліни в мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності, розуміє основний

навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, визначити закономірності; в основному виконує самостійні завдання, передбачені програмою; знайомиться з основною літературою, рекомендованою програмою; припускає помилки у відповідях на запитання при співбесідах; при виконанні індивідуальної роботи спирається лише на керівництво та за допомогу викладача.

Оцінка FX (35-59 балів) виставляється якщо, студент має значні прогалини в знаннях й відтворює менше половини основного навчального матеріалу дисципліни; допускає принципові помилки при виконанні передбачених програмою самостійних завдань, за допомоги викладача виконує елементарні завдання, неспроможний відповісти на питання співбесіди, але спроможний самостійно доопрацювати програмний матеріал і підготуватися до перездачі навчальної дисципліни.

Оцінка F (0-34 бали) виставляється якщо, студент не має знань зі значної частини навчального матеріалу; неспроможний самостійно засвоїти програмний матеріал і потребує повторного вивчення навчальної дисципліни.

Оцінювання сформованості предметної компетенції студента можливо також проводити й за допомогою спеціально розробленого тесту з “ОП”. Тест має 2 варіанти по 20 питань, кожне питання по 4 різновиду відповіді. Всі питання розподілені за рівнем їх складності й оцінюються відповідно 0, 1, 2, 3 балами. Сума набраних балів є показником рівня засвоєння програмного матеріалу й оцінюються в процентному співвідношенні відповідно до вище вказаних рівнів навчальних досягнень студентів.

ОСНОВИ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

ТЕЗАУРУС

Основи психотехнологій (навчальна дисципліна) – прикладна психологічна дисципліна, об'єктом якої є теоретико-методологічні засади психологічної галузі, а предметом технології психологічної діяльності (Ю. Мельник, 2002).

Психологія – наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності (С. Головин, 1998).

Психотерапія – система лікувальних впливів на психіку і через психіку – на організм людини (Б. Карвасарский, 2007).

Психотехнологія – галузева технологія, надає систематизований опис змісту й механізму реалізації психічного впливу на особистість/групу в існуючих чи спеціально створених умовах, використовується для досягнення цілей, вирішення психологічних проблем (Ю. Мельник, 2002).

Психотехніка – конкретний засіб психологічного або психотерапевтичного впливу на людину (Ю. Мельник, 2002).

Метод – спосіб організації діяльності, обґрунтований нормативним способом здійснення наукового дослідження (С. Головин, 1998).

Тренінг (в психотерапії) – сукупність психотерапевтичних, психокорекційних і навчальних методів, спрямованих на розвиток навичок самопізнання та саморегуляції, спілкування та міжперсональної взаємодії, комунікативних і професійних умінь (Б. Карвасарский, 2002).

Психологічна культура особистості – складова культури людини, включає систему знань і способів діяльності, які спрямовані на пізнання особистістю своєї сутності та соціального оточення (Ю. Мельник, 2011).

Навчальне видання

ОСНОВИ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу для студентів вищих навчальних закладів

Автор – укладач
МЕЛЬНИК Юрій Борисович

Комп'ютерний набір і верстка
Мельник Ю.Б.

Друкується в авторській редакції

Видано за рахунок автора

Підп. до друку 03.02.2011 р. Формат 60х84/16
Гарнітура «Times». Папір офсетний. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 3,72. Зам. № 347-9
Тираж 300 прим.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Україна, 61002, Харків, вул. Артема, 29